

جمهوری اسلامی ایران
مدیریت حوزه علمیه استان قم
رساله علمی سطح سه

نسبت عقل و وحی

از دیدگاه علامه طباطبائی و استاد مطهری (رضوان الله علیهما)

استاد راهنما: حجه الاسلام و المسلمین معلمی

استاد مشاور: حجه الاسلام و المسلمین مبینی

محقق: محمد جعفر اله مرادیان

چکیده

عقل و وحی و نسبت بین این دو از کهن ترین مباحث جنجالی بوده است و در طول تاریخ اندیشمندان بسیاری برای حل و تبیین این مبحث تلاش کرده اند و زاهدکارهایی را ارائه داده اند که نتیجه و حاصل بحث و بررسی و تأمل آنان در دو محور در خور بحث است. الف) تعارض عقل و وحی ب) تعامل و همپوشی آنها.

اکثر متفکران دینی با ترغیب و بیان مباحث استدلالی کثیر نتیجه دوم را انتخاب نموده اند و بر آن تأکید دارند. هر چند هم تعارضی احساس کردند، آن را ظاهری دانسته اند. بسیاری از فلاسفه و اندیشمندان معاصر نیز با تحقیقات گسترده ای که از خود به یادگار نهاده اند نیز همین نظریه را به اثبات رسانیده اند که می توان به دو عالم بزرگ علامه طباطبائی و شهید مطهری اشاره نمود. ایشان حقیقت و عظمت اسلام را مرهون همپوشی عقل و وحی دانسته و جامعیت آن را در جمع این دو مقوله ترسیم نموده اند.

در این نوشتار جمع آوری اطلاعات به صورت کتابخانه ای به روش استدلالی - تحلیلی صورت گرفته است و با بررسی نظریات این دو بزرگوار درباره عقل و وحی و نسبت بین این دو توانسته این مطلب را با آینه پژوهش به تصویر بکشند و حقیقت نظریه همپوشی را به استدلال های ایشان به تصدیق گواهی دهد. در این بین به جایگاه عقل و توانائی ها و کارکردهای آن اشاره کرده و وحی را نیز به خصیصه ها و مفاهیم انتزاعی روشن نموده و به اختلافات بین این دو اندیشمند در سلسله مباحث اشاره نموده است.

کلید واژه‌ها: عقل، مدرکات تخیلی، وحی، دین، ایمان، نسبت بین عقل و وحی.

۱..... فصل اول: مقدمه

۱-۱..... ۱. بیان مسئله

۱-۲..... ۱. هدف پژوهش

۱-۳..... ۱. اهمیت موضوع

۱-۴..... ۱. سؤالهای پژوهش

۱-۴-۱..... ۱-۴-۱. سؤال اصلی

۱-۴-۲..... ۱-۴-۲. سؤالات فرعی

۱-۵..... ۱. فرضیه های تحقیق

۱-۶..... ۱. ضرورت تحقیق

۱-۷..... ۱. پیشینه تحقیق

۱-۸..... ۱-۸. روش انجام تحقیق: (روش جمع آوری اطلاعات و پردازش آن)

فصل دوم: عقل از دیدگاه علامه و استاد مطهری

۲-۱..... ۲. مفهوم عقل

۲-۱-۱..... ۲-۱-۱. عقل در لغت

۲-۱-۱-۱..... ۲-۱-۱-۱. رویکرد اسمی

۲-۱-۱-۲..... ۲-۱-۱-۲. رویکرد حدثنی

۲-۱-۲..... ۲-۱-۲. عقل در اصطلاح

۲-۱-۲-۱..... ۲-۱-۲-۱. تمایز عقل نظری با عملی

۲-۱-۲-۲..... ۲-۱-۲-۲. عقل از منظر مطهری

۲-۱-۲-۳..... ۲-۱-۲-۳. عقل از دیدگاه علامه طباطبایی

۲-۲..... ۲-۲. آثار عقل

۲-۲-۱..... ۲-۲-۱. آثار مستقیم عقل

۲-۲-۱-۱..... ۲-۲-۱-۱. فرق بین فکر و عقل

۲-۲-۲..... ۲-۲-۲. آثار غیر مستقیم عقل

۲-۳..... ۲-۳. بررسی کیفیت منبعی عقل

۲۰	۲-۳-۱. مفهوم عقل آلی
۲۱	۲-۳-۲. مفهوم عقل منبعی
۲۱	۲-۳-۲-۱. کارکرد های عقل منبعی
۲۳	۲-۴. قرآن و عقل
۲۴	۲-۴-۱. مفهوم عقل در قرآن
۲۶	۲-۴-۲. جایگاه عقل در قرآن
۳۰	۲-۴-۳. الفاظ مترادف عقل در قرآن
۳۳	۲-۴-۴. نسبت عقل و قلب و پاسخ علامه بدان
۳۴	۲-۴-۵. گونه های تفسیر عقلی
۳۷	۲-۴-۵-۱. دلایل حجیت تفسیر عقلی
۳۹	۲-۵. حسن و قبح عقلی
۳۹	۲-۵-۱. پیشینه
۴۱	۲-۵-۲. ارتباط موضوع با مبحث حسن و قبح
۴۳	۲-۶. عوامل محدود کننده و میدان های خطائی عقل
۴۷	۲-۷. نقش تقوا در بالندگی عقل
	فصل سوم: وحی از منظر علامه و استاد مطهری
۵۳	۳-۱. حقیقت وحی
۵۴	۳-۱-۱. وحی در لغت
۵۶	۳-۱-۲. ویژگی ها
۵۷	۳-۱-۳. معانی وحی در قرآن
۵۹	۳-۲. اقسام وحی
۶۲	۳-۳. عصمت در وحی
۶۳	۳-۳-۱. دلایل عصمت در وحی
۶۳	الف) حوزه کلامی:
۶۴	ب) حوزه مقولات:
۶۶	۳-۴. وحی و تجربه دینی

- ۶۷ ۱-۴-۳. چیستی تجربه دینی
- ۶۸ ۲-۴-۳. نقد نظریه
- ۷۱ ۵-۳. محتوای وحی
- ۷۴ ۶-۳. فرق الهام با وحی
- ۷۵ ۱-۶-۳. چیستی الهام
- ۷۶ ۷-۳. نحوه درک کلام الهی با وسوسه ی شیطانی

فصل چهارم: نسبت عقل و وحی از منظر علامه

- ۸۳ ۱-۴. نیاز عقل به وحی
- ۸۳ ۱-۱-۴. تقریر اول:
- ۹۲ ۲-۱-۴. تقریر دوم:
- ۹۳ ۳-۱-۴. تقریر سوم:
- ۹۶ ۲-۴. نیاز وحی به عقل
- ۹۶ ۱-۲-۴. درک عالی دینی:
- ۹۸ ۲-۲-۴. اثبات عقاید:
- ۱۰۱ ۳-۲-۴. مصونیت بخشی دینی:
- ۱۰۲ ۳-۴. تطوّر تاریخی مسأله (محل نزاع و انگیزه پیدایش تعارض عقل و وحی)
- ۱۰۲ ۱-۳-۴. انحراف نظری
- ۱۰۳ ۲-۳-۴. انحراف عملی:
- ۱۰۶ ۴-۴. نسبت عقل و وحی در تاریخ اسلام و تقابل آن دو
- ۱۰۸ ۵-۴. مسأله عدم تعارض و هماهنگی این نظریه با دیدگاه علامه
- ۱۰۸ ۱-۵-۴. بسترهای شکل گیری نظریه تعارض
- ۱۱۱ ۲-۵-۴. امکان تعارض
- ۱۱۱ ۳-۵-۴. تحلیل منطقی رابطه عقل و وحی
- ۱۱۴ ۶-۴. رابطه عقل و وحی در قرآن روایات
- ۱۱۵ ۱-۶-۴. رابطه عقل و وحی در آیات قرآن
- ۱۱۶ ۲-۶-۴. رابطه عقل و وحی در روایات

فصل پنجم: نسبت عقل و وحی از دیدگاه استاد مطهری

- ۵-۱. حوزه معرفتی عقل و وحی ۱۲۱
- ۵-۱-۱. عناوین مشابه عقل و وحی ۱۲۲
- ۵-۱-۱-۱. علم و دین ۱۲۲
- ۵-۱-۱-۲. عقل و دین ۱۲۴
- ۵-۱-۱-۳. علم و ایمان ۱۲۵
- ۵-۱-۱-۴. عقل و ایمان ۱۲۶
- ۵-۱-۲. جهانی که عقل ارائه می دهد و جهانی که وحی ارائه می دهد ۱۲۷
- ۵-۱-۳. دخالت عقل در حصول وحیانی قرآن ۱۲۹
- ۵-۱-۴. آیا هدایت عقل تجربی میتواند جانشین وحی شود ۱۳۰
- ۵-۲. نیاز عقل به وحی ۱۳۲
- ۵-۳. نیاز وحی به عقل ۱۳۷
- ۵-۴. تعامل بین عقل و وحی ۱۴۰
- ۵-۵. وجود تضاد بین مدرکات تخیلی با وحی ۱۴۴
- فصل ششم: نتیجه و خاتمه ۱۴۹
- ۶-۱. وجوه اشتراک ۱۵۱
- ۶-۲. وجوه افتراق ۱۵۲